РОЗДІЛ 11
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 342.95
DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/117

МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ

MIGRATION FROM UKRAINE IN THE MILITARY CONDITIONS: LEGAL GUARANTEES AND TOOLS OF SUPPORT

Агапова О., Ph.D.,
начальниця відділу міжнародних зв'язків
Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут імені М.Є. Жуковського»
провідний науковий співробітник
Ризький університет імені Страдіня

У статті авторка розглядає міграцію українців як одну з актуальних світових проблем. Війни, соціальні та економічні процеси запускають міграційні процеси, перетворюють групу суспільства на біженців і змушують переміщуватись з вогнища конфлікту в інші країни. Констатовано, що важливим аспектом процесу міграції є соціальні, політичні, економічні та інші чинники, властиві внутрішній і зовнішній політиці будь-якої країни. Особлива увага приділяється міграції внаслідок спровокованих російською агресією окупації, а також інших факторів, що вплинули на українську міграцію. У статті розкривається широкий спектр проблем міграції, зокрема тенденції правового регулювання міграції та її соціально-економічні аспекти. У межах дослідження розглянуто гарантії, що передбачені різними країнами для захисту прав українських мігрантів які перебувають під тимчасовим захистом. Авторка проводить узагальнення та виділяє наступні пріоритети: 1) особливе правове становище мігрантів; 2) спрощений порядок розгляду документів; 3) функціонування суб'єктів, що залучені у забезпечення міграційного процесу тощо. Окрему увагу акцентовано на Центрах підтримки українських громадян — спеціально створених суб'єктах, до основних напрямків діяльності яких належить: 1) допомога у вирішенні житлових питань; 2) послуги з оформлення віз та посвідок на проживання; 3) реєстрація та надання інформації про особу в місці тимчасового перебування/проживання тощо. Доведено важливість прийнятого ЄС плану допомоги українським біженцям та проаналізовано затверджені напрямки підтримки. Зроблено висновок, що міграційна політика вирішує не лише проблеми міграції, а й завдання економічного розвитку, дотримання прав людини.

Ключові слова: війна, міграція, внутрішньо переміщена особа, тимчасовий захист, Європейський Союз, Директива про тимчасовий захист.

The author examine Ukrainian migration as one of the urgent problems of the modern global world. All sorts of wars, confrontations/conflicts turn a group of society into refugees and push them to migrate from the source of conflict to neighboring or distant countries. It should be noted, that the migration process includes political, social, economic, and other significant aspects that emphasized internal and external policy of the different countries. Special attention is paid to migration as a result of the occupation provoked by russian aggression, as well as other factors that affected Ukrainian migration. The article reveals a wide range of migration problems, in particular trends in the legal regulation of migration and its socio-economic aspects. In the article determined guarantees of the Ukrainians temporary protection rights, established in different countries. Autor consider the following priorities: 1) special legal status of migrants; 2) simplified procedure for consideration of documents; 3) special subjects involved in ensuring the migration process, etc. Moreover, the article describes the Ukrainians Support Centers and their activities that dedicated to: 1) assistance in solving housing issues; 2) services for issuing visas and residence permits; 3) registration and provision of information about the person at the place of temporary stay/residence, etc. The importance of the plan of assistance to Ukrainian refugees adopted by the EU was proved and the approved areas of support were analyzed. It was concluded that the migration policy solves not only the problems of migration, but also the tasks of economic development, observance of human rights, etc.

Ключові слова: war, migration, displaced person, temporary protection, European Union, Директива про тимчасовий захист.

Постановка проблеми. Міграція є однією з важливих складових глобального світу, яка супроводжується як позитивними, так і негативними аспектами та включає багато взаємопов'язаних показників, таких як політичні, економічні, соціальні, культурні тощо. Міграція, за найпоширенішим визначенням, це процес пересування людей як через міжнародні кордони, так і всередині країни. Переміщення людей з одного місця на інше, може бути здійснено з різних причин, наприклад, з метою пошуку роботи, отримання освіти, політичної безпеки чи економічної підтримки. У міжнародних та національних документах мігрантів офіційно називають як: «біженці», «переселенці», «особи, що перебувають під тимчасовим захистом», «внутрішньо переміщені особи», «економічні мігранти», «екологічні мігранти» тощо.

Дослідження процесів міграції є актуальними з огляду й на той факт, що близько 3% всього населення світу не проживають за місцем свого народження. Міжнародна міграція не тільки стосується життя мігрантів, але й впливає на життя громадян конкретної країни. Якщо люди вирішують перетнути кордон та оселитися в інших країнах, то їх особисте життя, життя їхніх сімей, кардинально змінюється не лише економічно, а ще й соціально і культурно. Це свідчить про комплексний вплив міграції на суспільне життя.

Метою даної статті є дослідження української міграції, що спричинена військовою агресією російської федерації. Для досягнення поставленої мети пропонується проаналізувати правові гарантії та інструменти оперативної організації різноманітної допомоги в європейських країнах для громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна міграція є у будь-яких куточках земної кулі та трансформує суспільство внаслідок постійного потоку людей, які виїжджають та/або в'їжджають. Автор Енцо Іван у своїй праці «Внутрішня міграція: огляд літератури» приділяє особливу увагу феномену міграції, зокрема, він вважає, що схема класифікації явищ міграції базується на трьох різних аспектах. Перший аспект стосується управління міграційними потоками та розрізняє міжнародну та внутрішню міграцію. Міжнародна міграція охоплює переміщення людей між країнами, тоді як внутрішня міграція

передбачає переміщення людей в межах національних кордонів [1, с. 2–3]. Другий важливий аспект, пов'язаний з моделюванням міграції фокусується на відмінностях між мікро- та макропідходами. Мікропідхід охоплює поведінку окремих людей, тоді як макропідхід фокусується на країнах і регіонах. Третій аспект включає визначення детермінант міграції, вивчення наслідків міграції тощо [2, с. 31–38].

Підкреслимо, що загалом існує два типи мігрантів: гуманітарні та економічні. Гуманітарні мігранти – це шукачі притулку та біженці. Тоді як економічні мігранти мігрують за кордон у пошуках високої оплати праці та кращих можливостей, або щоб уникнути соціальної та політичної ситуації у своїй країні. Економічні мігранти мають більше вибору, ніж гуманітарні мігранти, коли визначають майбутнє місце проживання. Рішення економічних мігрантів переїхати в іншу країну базується на відносних перспективах, які надаються за кордоном, а міграція біженців зрештою обумовлена ризиком до переслідувань і доступом до ресурсів для міграції [3, с. 97]. Поряд із цим, існують також і екологічні мігранти, які змінюють місце проживання через умови навколишнього середовища до місць з більш сприятливими екологічними умовами.

Відповідно до Нотаток обговорення персоналу Міжнародного Валютного Фонду (International Monetary Fund Staff Discussion Notes) характеристики економічних мігрантів можуть відрізнятися від біженців з точки зору демографічних показників і навичок, наприклад, вищої ймовірності бути працездатного віку і володіти відповідними мовними навичками, а також того, що вони влаштуються на тривалий термін проживання в країні призначення [4]. Економічні мігранти, як правило, сплачують фінансові внески у приймаючих країнах після прибуття, а біженці, навпаки, спочатку потребують фінансової підтримки для задоволення невідкладних потреб. Біженці також частіше стикаються з обмеженнями права на працю, що перешкоджає їх здатності робити внесок в економіку приймаючої країни. Варто відзначити, що існує значна неоднорідність у рівнях зайнятості біженців у різних країнах [5, с. 6]. Крім того, такі чинники, як рівень соціальної вразливості, корупція, етнічна фрагментація, довіра до інституцій, статус меншин, трудові заворушення, сусідство країни та тип режиму, збільшують ризики міграції [6, С. 143–144].

Виклад основного матеріалу. Причини міграції різноманітні. Вони можуть мати як політичний, так і економічний характер. Крім того, існують надзвичайні причини міграції, такі як військові конфлікти.

Українська еміграція не відрізняється від причин міграції решти світу і в основному пов'язана з економічними, соціальними та політичними змінами. Активна фаза еміграції з України розпочалася у 2013 році (рік сепаратистського конфлікту на Донбасі та незаконної анексії Криму росією). Однак масову міграцію українців можна вважати з моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну з 24.02.2022.

Наприкінці 2013 року українці займали 4 місце після Марокко, Туреччини та Албанії за загальною кількістю дійсних дозволів на проживання та 6 місце після Китаю та Алжиру за дозволами, дійсними не менше 12 місяців. На кінець 2020 року 1,35 мільйона громадян України мали дійсний дозвіл на проживання в одній із держав-членів ЄС [7].

Військове втручання російської федерації в Україну стало каталізатором для оперативної організації різноманітної допомоги в європейських країнах. Рішенням від 4 березня 2022 року Європейська Рада запровадила особливий статус для людей, які залишили Україну – тимчасовий захист. Тимчасовий захист означає виняткову процедуру у випадку масового припливу або неминучого масового припливу переміщених осіб з країн, що не входять до ЄС, які не можуть повернутися до своєї країни походження. Він надає негайний і тимчасовий захист таким людям, зокрема, якщо також існує ризик того, що система надання притулку не зможе обробити цей потік через перевантаження (в інтересах як маси нових людей, так і інших людей, які звертаються за захистом).

На початку квітня майже 5 мільйонів українців прибули до Європейського Союзу та отримали право скористатися тимчасовим захистом. Тимчасовий захист згідно з Директивою про тимчасовий захист забезпечує право українців на перебування на території ЄС, а також доступ до житла, медичної допомоги, освіти та гарантії права на працю.

Забезпеченню права осіб, які перебувають під тимчасовою охороною, передувало прийняття нормативно-правових актів. Тому це відображено у відповідних правових документах, таких як конвенції, резолюції та рекомендації, прийняті під егідою Ради Європи у цій сфері [8, с. 105].

Зазначимо, що як на рівні Європейського Союзу, так і на національному рівні країн ЄС були прийняті такі нормативно-правові акти:

1. Імплементаційне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, яке встановлює наявність масового припливу переміщених осіб з України у значенні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та має наслідком запровадження тимчасового захисту [9].

2. Імплементаційне рішення Ради, яке встановлює наявність масового припливу переміщених осіб з України у значенні статті 5 Директиви Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року та має наслідком запровадження тимчасового захисту [10].

3. Повідомлення Комісії про надання оперативних вказівок щодо управління зовнішніми кордонами для полегшення перетину кордонів на кордонах між ЄС та Україною [11].

4. Повідомлення від Комісії щодо оперативних вказівок щодо імплементації Рішення Ради 2022/382, яке встановлює наявність масового припливу переміщених осіб з України у значенні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та має наслідки запровадження тимчасового захисту 2022/С 126 I/01 [12].

5. Закон про підтримку цивільного населення України в Латвії (Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums) [13].

Очевидно, що військове вторгнення в Україну стало поштовхом до розвитку процесу законотворчості концептуальних актів у країнах ЄС. Слід зазначити, що в цьому глобальному процесі налагодження трансатлантичного та міжнародного співробітництва та об'єднання зусиль для протидії численним викликам є єдиним раціональним рішенням для подолання сучасних загроз безпеці [14, с. 781].

2 березня 2022 року на позачерговому засіданні Ради юстиції та внутрішніх справ Європейської комісії було представлено план із 10 пунктів координації допомоги ЄС українським біженцям. Ці напрямки підтримки під назвою «Для посилення європейської координації щодо прийому людей, які тікають від війни з України» описують узгоджені дії на європейському рівні та на національному рівнях кожної з держав-членів.

Проаналізуємо основну ідею кількох пунктів, які наведені нижче.

1. **Платформа ЄС для реєстрації.** Цю платформу було створено з метою обміну інформацією між країнами ЄС, щоб гарантувати, що люди, які користуються тимчасовим захистом або належним захистом згідно з національним законодавством, можуть ефективно користуватися своїми правами в усіх державах-членах, одночасно обмежуючи можливі зловживання.

2. **Скоординований підхід на рівні ЄС щодо транспортних та інформаційних вузлів.** Держави-члени створили транспортні та інформаційні центри у ключо-

вих точках маршруту (прикордонні переходи, автовокзали та залізничні станції, великі транзитні пункти розміщення) для покращення пропускної здатності.

3. **Удосконалення системи прийому та забезпечення безперервності належного розселення.** Цей напрям було передбачено для задоволення нагальних потреб українських біженців, приватних осіб у місцях тимчасового розміщення та для доповнення пропускної спроможності держав-членів. Щоб забезпечити стабільні варіанти житла для тих, хто тікає від війни, Європейська Комісія представила Посібник ЄС «Солідарність і житло: підтримка безпечного дому» [15]. Це Посібник містить ключові принципи та практики для реагування на мінливі потреби в приймальній спроможності країн.

4. **Національні плани на випадок надзвичайних ситуацій для задоволення середньо- та довгострокових потреб**. Розробка національних планів дій у непередбачених (надзвичайних) ситуаціях є однією з важливих галузей, яка задовольнить середньо- та довгострокові потреби. У зв'язку з цим Комісія планує розробити загальний індекс ЄС, метою якого буде відслідковування еволюції прибулих, дозволяючи державам-членам об'єктивно оцінювати тиск, під яким вони зазнають, а також забезпечувати негайну реакцію щодо місць, які перебувають під серйозним тиском, на національному або, за потреби, на європейському рівні.

5. **Захист дітей під час переміщення країнами Європи від зони бойових дій до безпечного місця.** Основною думкою цього пункту Плану є розробка загальних стандартів, операційних процедур та єдиних інструкцій щодо прийому та підтримки дітей, приділяючи особливу увагу потребам дітей з обмеженими можливостями, неповнолітніх без супроводу та дітей, розлучених із сім'єю, включаючи швидку ідентифікацію та реєстрацію в державах-членах прибуття та призначення, розміщення, трансферу та запобігання торгівлі людьми.

6. **Загальний план протидії торгівлі людьми**: **запобігання торгівлі людьми та допомога жертвам.** Заходи щодо забезпечення безпеки жертв війни включають широкі заходи, які базуються на Стратегії ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021-2025). Положення цього нормативно-правового акту стосуватимуться конкретних викликів, пов'язаних з українською війною, наприклад, надання інформації особам, які прибувають, створення спеціальних телефонних ліній довіри, навчання офіцерів на передовій для виявлення жертв, скоординовані інспекції праці в секторах високого ризику та посилений моніторинг офлайн та онлайн ризиків за підтримки Європолу.

7. **Посилення міжнародного співробітництва щодо безпечного переміщення.** Комісія веде тісний діалог зі своїми міжнародними партнерами, включаючи США, Канаду та Велику Британію, для обміну інформацією щодо ініціатив із забезпечення захисту переміщених осіб, які втікають з України, та для координації дій щодо біженців.

8. **Вирішення питань внутрішньої безпеки ЄС через наслідки війни в Україні.** Учасники ЄС швидко мобілізували Європейську мультидисциплінарну платформу проти кримінальних загроз EMPACT для запобігання організованій злочинності та боротьби зі злочинцями, які намагаються скористатися війною, що триває.

9. **Адекватні ресурси та фінансування**. З початку вторгнення, ЄС швидко виділив адекватне фінансування країнам ЄС для підтримки людей, які тікають від війни, і для управління їхніми кордонами.

10. **Посилена солідарність з Молдовою, координована на рівні ЄС.**

Варто акцентувати увагу на діяльності спеціально створених суб'єктів, які допомагають мігрантам з України. Вперше в практиці країн ЄС започатковано так звані Центри підтримки для забезпечення своєчасної допомоги українським біженцям. Центри підтримки українських громадян мають різноманітні особливості функціонування та діяльності, обсяг повноважень та інші важливі характеристики, які підкреслюють унікальність цього суб'єкта.

Центри підтримки громадян України є спеціально створеними органами публічного управління що функціонують на території інших країн, метою діяльності яких є надання послуг громадянам України та забезпечення статусу тимчасового захисту від військового втручання російської федерації.

Суб'єктами отримання послуг є особи, які мають право на тимчасовий захист, і це стосується такої категорії осіб:

– громадяни України, які проживають в Україні, переселені 24 лютого 2022 року або пізніше, та члени їх сімей;

– особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які користувалися міжнародним захистом або еквівалентним національним захистом в Україні до 24 лютого 2022 року та були переселені з України 24 лютого 2022 року або після цієї дати, а також члени їхніх сімей [16].

Як приклад можна взяти такі суб'єкти надання послуг: Ризький центр підтримки народу України, Центральний контактний пункт у Німеччині (Інфопункт), Центр прийому біженців у Польщі тощо.

Суб'єкти є ідентичними за структурою та обсягом повноважень. Таким чином, основними напрямами роботи (державних послуг) таких суб'єктів є: 1) допомога у вирішенні житлових питань; 2) послуги з оформлення віз та посвідок на проживання (залучаються представники з питань громадянства та міграції); 3) реєстрація та надання інформації про особу в місці тимчасового перебування/проживання (залучаються спеціалісти служби муніципального замовника): реєстрація персональних даних (ім'я, дата народження, дані паспорта чи іншого документа, контактні дані, місце проживання) особа тощо), вносять інформацію до державної інформаційної системи; SIM-карти випускаються мобільними операторами; 4) допомога з працевлаштуванням (працівники Держзайнятості проконсультують щодо можливостей працевлаштування, запропонують опрацьовані вакансії, за потреби допоможуть оформити статус безробітного). 5) послуги з охорони здоров'я; 6) інші види послуг, соціальна допомога, освіта, волонтерська підтримка тощо.

Перелік послуг встановлюється кожною країною ЄС самостійно, такі послуги надаються або в одному місці, або за територіальним розташуванням відповідних органів, відповідальних за той чи інший вид послуг.

Унікальність з точки зору Центрів підтримки полягає в тому, що, по-перше, компетенція цих суб'єктів поширюється виключно на визначене коло суб'єктів, яким надається допомога; по-друге, отримати послугу можна лише у разі тимчасового перебування на території ЄС. Таким чином підкреслюється тимчасовий характер діяльності та функціонування опорних координаційних пунктів; по-третє, зберігається право на вільне пересування суб'єктів, які отримують тимчасовий захист і допомогу в іншій країні. Це стосується випадків анулювання візових документів та зняття з реєстрації в країні попереднього перебування (надається свобода пересування).

Після вторгнення росіян в Україну імміграційна політика Європейського Союзу перебуває на новому етапі трансформації. Такий підхід був зумовлений одностайністю у прийнятті рішень країнами ЄС. Такі підходи держав-членів ЄС сприяли включенню мігрантів у життя цього регіону та формуванню позитивного ставлення до мігрантів серед місцевого населення. Вважаємо, подібні підходи прийнятними, що робить імміграційну політику ЄС більш гнучкою та ліберальнішою з точки зору захисту прав людини.

Висновки. Міграція є неминучою частиною еволюції, особливо в періоди збройних агресій і Україна, нажаль,

Рис. 1. Гарантії захисту прав українських мігрантів

не виняток. Міграція має як негативні, так і позитивні сторони. Дуже впливовим негативним чинником міграції є "brain drain" відтік інтелекту з країни. Як правило, більшість молодих людей, в багатьох випадках не повертаються на Батьківщину, бо мають можливість продовжити навчання та працевлаштуватись за кордоном. Це можна чітко охарактеризувати як один із негативних аспектів міграції, який безпосередньо впливає на розвиток та економіку країни. Щодо позитивних сторін міграції, то можна виокремити такий чинник, як грошові перекази. Великий обсяг грошових переказів допомагає зменшити бідність і підвищити рівень життя. Нові робочі місця створюються шляхом інвестування грошей трудових іммігрантів, що також сприяє зміцненню національної валюти, сприяє стабільності валютних резервів, а також зниженню безробіття в країні.

Поряд із тим, ще одним із важливих питань у процесі лібералізації візового режиму є управління міграцією та регулювання відповідної законодавчої та інституційної бази. Незважаючи на те, що Україна прийняла зміни до законодавства та на прогрес, досягнутий країною все ще існують деякі проблеми. Ці проблеми стосуються розвитку циркулярної міграції, інформування мігрантів про їхні права, боротьби з нелегальною міграцією та проведення інформаційних кампаній для цільових груп. Таким чином, міграційна політика вирішує не лише проблеми міграції, а й завдання економічного розвитку, дотримання прав людини, возз'єднання сімей, етнічного різноманіття країни, культурної однорідності тощо.

З точки зору України, незважаючи на невизначеність щодо того, як довго затягнеться конфлікт і скільки біженців залишиться в середньостроковій чи навіть довгостроковій перспективі, солідарність європейських держав-членів є безпрецедентною і має тривати. Вважаємо за необхідне порушити питання щодо необхідності у розробленні додаткового рамкового документу на рівні ЄС, який забезпечить більш ефективну співпрацю з українськими мігрантами та створить для них належні житлові, освітні, гуманітарні, медичні та соціальні умови підтримки до тих пір, поки вони не зможуть безпечно повернутися до своїх домівок [17, С. 118].

Враховуючи вищенаведене рекомендуємо зробити наступні кроки:

1. Реалізовувати ефективну політику, яка з одного боку, сприятиме використанню потенціалу мігрантів у соціально-економічному розвитку країни, а з іншого боку, інтеграції іммігрантів у суспільство для сприяння сталому економічному розвитку.

2. Підвищити обізнаність окремих цільових груп суспільства про процес лібералізації візового режиму між Україною та ЄС, а також про можливості легальної міграції та небезпеки та ризики нелегальної міграції.

3. Розробити інструменти реінтеграції легальних та висококваліфікованих мігрантів, що повертаються. Ця категорія мігрантів, що повернулися, також потребують певної соціальної чи психологічної підтримки для реінтеграції в соціокультурне середовище після повернення на Батьківщину. Тому важливо виробити єдині підходи на рівні державної політики щодо забезпечення реінтеграційних потреб усіх категорій, у тому числі тих мігрантів, які легально перебували за кордоном, та висококваліфікованих мігрантів, які повертаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Etzo, Ivan (2008). "Internal migration: a review of the literature", University of Cagliari, pp. 2–3. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/8783/1/MPRA_paper_8783.pdf

2. Cadwallader MT. (1992), Migration and Residential Mobility: Macro and micro approaches. University of Wisconsin Press, Madison, WI. pp. 31–38. Retrieved from:https://books.google.ge/books?printsec=frontcover&vid=LCCN92050246&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

3. Brell, C., Dustmann C. & I. Preston. 2020. «The Labor Market Integration of Refugee Migrants in High-Income Countries», *Journal of Economic Perspectives* 34 (1): 94–121.

4. International Monetary Fund. 2016. "The Refugee Surge in Europe: Economic Challenges". Staff Discussion Note 16/02, International Monetary Fund, Washington DC. Retrieved from: https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1602.pdf

5. Nicolò Bird and David Amaglobeli (2022). Policies to Address the Refugee Crisis in Europe Related to Russia's Invasion of Ukraine. Publisher – International Monetary Fund, NOTE/2022/003. ISBN: 9798400218644. P-6

6. Abuseridze, G. (2020). Political Stability and Trade Agreements. *Bulletin of the Georgia National Academy of Science*. 14 (4), 139–145.

7. Eurostat. (2022, November). Ukrainian citizens in the EU. Retrieved from Eurostat Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukrainian_citizens_in_the_EU#Ukrainian_citizens_authorised_to_stay_in_the_EU

8. Kliuiev, O., Agapova, O., Simakova-Yefremian, E., Snigerev, O. (2021). The Contribution of Forensic Examination to Ensuring the Right to a Fair Trial within ECtCR Case- law. *Access to Justice in Eastern Europe* 4(12), 104–115.

9. European Commission. (2022, March 4). Council Implementing Decision (EU) 2022/382. Retrieved from EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.071.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A071%3ATOC

10. European Commission. (2001, July 20). Council Implementing Decision. Retrieved from EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1646384923837#document1

11. European Commission. (2022, March 3). Commission Communication (2022/C 104 I/01). Retrieved from EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2022_104_I_0001&qid=1646422292305

12. European Commission. (2022, March 4). Council Implementing Decision (EU) 2022/382. Retrieved from EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.071.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A071%3ATOC

13. Latvias, S. (2022, March 5). Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums. Retrieved from LIKUMIL: https://likumi.lv/ta/id/330546-ukrainas-civiliedzivotaju-atbalsta-likums

14. Goncharenko, G., Agapova, O., Ryabukhina, Y., Shevchuk, O. (2021). Legal Regulation of Ukrainian Space Industry: Perspective Trends and International Cooperation. *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering* – 2021. ICTM 2021. Lecture Notes in Networks and Systems. Cham: Springer., vol. 367. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-94259-5_61

15. European Commission. (n.d). Solidarity and housing: Supporting Safe Homes.URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-07/Safe%20homes%20guidance_en.pdf

16. European Commission. (2022, March 3). Commission Communication (2022/C 104 I/01). Retrieved from EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2022_104_I_0001&qid=1646422292305

17. Abuseridze, G., Agapova, O., Paliani-Dittrich, I., Grasis, J., & Kavelidze, E. (2023). Migration From Georgia and Ukraine in the Context of Russian Aggression. In E. Alaverdov & M. Bari (Eds.), *Handbook of Research on the Regulation of the Modern Global Migration and Economic Crisis* (pp. 107-121). IGI Global. URL: https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6334-5.ch007